

NORGES HØYESTERETT

Den 19. oktober 2005 avsa Høyesterett dom i

HR-2005-01645-A, (sak nr. 2005/59), sivil sak, anke,

Gjertrud Pande
Knut Knutsen
Arne Omdahl
Olav Omdahl

(advokat Morten Garman)

Tore Omdahl

mot

John F. Knutsen
Olav F. Knutsen

(advokat Sigurd Knudtzon – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Stang Lund**: Saken gjelder krav etter testament om utlevering av aksjer fra et dødsbo. Hovedspørsmålet er om en skiftetakst avhjemlet etter skifteloven § 125 i 1999 er bindende i november 2002.
- (2) I juli 1980 opprettet Ole Andreas Knutsen testament, hvor det blant annet var bestemt at arven etter ham skulle gå til hans gjenlevende barn med like deler til hver. Fram til november 1983 opprettet Knutsen fire tillegg til testamentet. I tillegget 14. juli 1982 er blant annet bestemt at sønnen Olav Knutsen forlods skal ha utbetalt verdier for 3 millioner kroner.
- (3) Ole Andreas Knutsen døde 24. april 1993 i en alder av 94 år og etterlot seg betydelige verdier i hovedsak i aksjer og eierinteresser i fast eiendom. Han hadde fem barn. En datter var gått bort i 1944 uten livsarvinger. Olav Knutsen gikk bort i 1992 og etterlot seg sønnene John og Olav.

- (4) Dødsboet ble tatt under offentlig skifte 5. mai 1993. Loddeiere var Anna Risøen Omdahl, Gjertrud Pande, Knut Knutsen og de to sønnene til avdøde Olav Knutsen. Anna Omdahl døde i 2002, og hennes tre etterkommere gikk inn som arvinger i hennes sted. I boet har Gjertrud Pande og Knut Knutsen 6/24 deler hver, John F. og Olav F. Knutsen 3/24 deler hver og Arne, Olav og Tore Omdahl 2/24 deler hver.
- (5) Det har til nå ikke vært utlodninger i boet. Grunnen er vedvarende og sterk uenighet og mange skiftetvister mellom loddeierne. Tvistene om tilleggstestament 14. juli 1982 har blant annet angått retten til utlegg av eiendeler, prinsippene for og verdsetting av aksjer og andre eiendeler og tidspunktet for verdsettingen. For Høyesterett er framlagt et større antall avgjørelser av Haugesund tingrett, Gulating lagmannsrett og Høyesteretts kjæremålsutvalg fra mars 1994 fram til mars 2005 hvor loddeierne er parter.
- (6) Den nå aktuelle skiftetvist ble reist av Knut Knutsen, Gjertrud Pande og Tore, Arne og Olav Omdahl ved begjæring 15. januar 2003 til Haugesund tingrett. Tvisten gjelder John F. og Olav F. Knutsens utpeking 28. november 2002 etter tilleggstestament 14. juli 1982 av aksjer i familieselskapene Valuta, OA Knutsen AS, Disconto og Karmsundgaten 60 innen rammen av 3 millioner kroner basert på verdier fastsatt i skiftetakst 27. oktober 1999. Saksøkerne anførte blant annet at denne bruk av utpekingsretten er i strid med hovedtestamentet og testators vilje, at verdien av de utpekte aksjer er vesentlig høyere i november 2002 enn 3 millioner kroner, og at utpekingen var illojal i forhold til de andre loddeiere.
- (7) Haugesund tingrett avsa 18. juni 2003 kjennelse med slik slutning:
- ”1. **Utpeking av aktiva på vegne av John F. Knutsen og Olav F. Knutsen i brev av 28.11.02 med vedlegg tas ikke til følge.**
  2. **John F. Knutsen og Olav F. Knutsen pålegges in solidum å erstatte Knut Knutsen, Gjertrud Pande, Olav Omdahl, Tore Omdahl og Arne Omdahl saksomkostninger med kr. 155.300,- og Knut Knutsen alene kr 72.044,- med tillegg av 12 % rente 14 dager etter forkynning av denne dom.”**
- (8) Tingretten var av den oppfatning at dersom verdiene endrer seg, kan en eventuelt gå veien om ny skiftetakst for å få fanget opp disse endringene, jf. Rt. 1982 side 906. Da det var et så vidt stort avvik mellom taksten og den reelle verdi, måtte dette lede til at utpekingen settes til side.
- (9) John F. og Olav F. Knutsen anket til Gulating lagmannsrett, som 22. november 2004 avsa dom med slik domsslutning:
- ”1. **I dødsbuett etter O. A. Knutsen – 93-00239 S for Haugesund tingrett vert det utlagt til Olav F. Knutsen desse aktiva:**
    - 32 aksjar i AS Valuta
    - 3 aksjar i O.A. Knutsen AS
    - 140 aksjar i AS Karmsundgaten 60
    - kr. 715 i reie pengar.
  2. **I dødsbuett etter O.A Knutsen – 93-00239 S for Haugesund tingrett vert det utlagt til John F. Knutsen desse aktiva:**
    - 31 aksjar i AS Valuta
    - 3 aksjar i O.A. Knutsen AS
    - 3 aksjar i AS Disconto
    - 140 aksjar i AS Karmsundgaten 60

- kr. 315 i reie pengar.

3. **Gjertrud Pande, Olav Omdahl, Tore Omdahl, Arne Omdahl og Knut Knutsen betalar – in solidum – innan 2 – to – veker frå tilseiing av domen til Olav F. Knutsen og John F. Knutsen sakskostnader for lagmannsrett med kr. 182 690,- –kronereithundreogåttitotusensekshundreognitti0/100 – og for tingrett med kr. 143 050,- –kronereithundreogførtitretusenogfenti0/100 – med tillegg av rente som fastsett med heimel i § 3 i lov 17. desember 1976 ved betaling etter oppfylingsfristen.”**
- (10) Lagmannsretten kom til at skiftetaksten gjaldt for verdsetting av de aksjer som var utpekt 28. november 2002. Retten la vesentlig vekt på at Pande og Omdahl i tilsvar 9. september 2002 i kjæremålssak om særskilt avgjørelse av tidspunktet for verdsetting anførte at skiftetaksten er rettskraftig ”og avgjør hvilke verdier som finnes i boet etter Ole Andreas Knutsen”. I tilsvar 2. september 2002 anførte også Knut Knutsen at skiftetaksten var rettskraftig, og tilføyde at John og Olav Knutsen kunne gjøre ”sin utpekingsrett gjeldende og skiftet kan finne sin avslutning”. Lagmannsretten kom også til at utpekingen ikke var i strid med testamentene eller allmenne prinsipp om lojalitet.
- (11) Gjertrud Pande, Knut Knutsen, Arne Omdahl, Olav Omdahl, og Tore Omdahl har anket til Høyesterett. Anken gjelder bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen.
- (12) Tore Omdahl har under saksforberedelsen for Høyesterett meddelt at han tilbakekaller prosessfullmakten til advokat Morten Garman. I faks 7. september 2005 har Omdahl underrettet om at han ikke har andre påstander og anførsler enn de som har framkommet fra advokat Garmans side.
- (13) Bobestyreren, advokat Lars Arne Bauge, og John F. Knutsen har for Høyesterett avgitt skriftlige erklæringer. Det er framlagt enkelte nye dokumenter som jeg ikke finner grunn til å spesifisere. Saken står i samme stilling som for lagmannsretten.
- (14) *Gjertrud Pande, Knut Knutsen, Arne Omdahl og Olav Omdahl* har i hovedsak anført:
- (15) Selv om skiftetaksten fra 1999 er formelt rettskraftig, skal den ikke legges til grunn for skiftet når det er grunnlag for å anta at taksten ikke lenger gir uttrykk for en aktuell markedsverdi. Da utpekingen fant sted i november 2002, var det tilstrekkelige holdepunkter for at skiftetaksten ikke lenger ga uttrykk for markedsverdien. Avviket var vesentlig og av betydning for et riktig skifteoppgjør. I tillegg kommer at taksten var basert på at eiendommen hadde et areal på 8 874 m², mens den besto av to bruksnumre på til sammen ca. 12 800 m². Skiftetakster kan bare ha materiell rettskraft når de gir rettledning for fastsettelse av verdien av boets aktiva på tiden for utlodning eller uttak av aktiva. Hensynet til riktig skifteoppgjør har forrang. Tidsmomentet er i seg selv en indikasjon på verdiendring.
- (16) Lagmannsretten har feilaktig lagt avgjørende vekt på anførsler som de ankende parter prosessfullmektiger gjorde gjeldende i september 2002 i tilsvar til et kjæremål for Gulating lagmannsrett. Dette var ikke dispositive utsagn, men gjaldt bare tvistetemaet i kjæremålssaken. Det er også uriktig å legge vekt på at et skifte skal gjennomføres innen rimelig tid. Loddeiernes rettmessige arvekrav svekkes ikke selv om skiftet tar lang tid. Hensynet til et riktig skifteoppgjør må gå foran alminnelige materielle rettskraftvirkninger og ønsket om gjennomføring av skiftet i rimelig tid.

- (17) Lagmannsretten har også feilaktig lagt til grunn at de utpekte aksjer er rimelig verdistabile. Aksjene hadde i november 2002 steget vesentlig i verdi fra 1999. Spesielt pekes på at eiendommen Karmsundgaten 60 i 2002 var flere ganger mer verd enn skiftetaksten på 4 millioner kroner. Dette underbygges av et ikke-bindende tilbud fra Lidl om å kjøpe eiendommen for 1350 kroner per m², hvilket gir ca. 16 millioner kroner i verdi. Også bostyrer mente at verdien av aksjene var vesentlig større i november 2002.
- (18) Når skiftetakst avhjemles før valgretten utøves, foreligger særlig fare for spekulasjon. Ankemotpartene valgte bevisst realverdier som hadde hatt en betydelig verdiøkning etter at skiftetaksten var avhjemlet. Når skiftetaksten brukes for å oppnå et uriktig skifteoppgjør, spekulerer ankemotpartene på de andre loddeieres bekostning. Dette er misbruk av retten etter tilleggstestamentet og en tilsidesettelse av lojalitetsplikten overfor loddeierne.
- (19) Det gjøres også gjeldende at lagmannsretten uriktig har lagt til grunn at utpekingen av aksjer i "egne" selskaper ikke er i strid med testators vilje. Tillegget i 1982 må fortolkes under hensyn til testators mening slik den framgår av hovedtestamentet fra 1980, og testators forventning om skifteoppgjøret. Det går klart fram av hovedtestamentet punkt 2 at aksjene i såkalte "egne" selskaper skal fordeles med fire like deler til alle barn eller deres etterkommere. Tillegget er kun ment som en justering av likedelingen. Den utpeking som er foretatt, vil føre til en forfordeling av aksjene. Ankemotpartene vil i fellesskap kunne utøve kontroll over familieselskapene, hvilket er i strid med testators vilje.
- (20) Virkningene av ankemotpartenes utøvelse av retten til å velge viser at utpekingen er i strid med det ulovfestede lojalitetsprinsipp som også gjelder i arveretten. Det har aldri vært testators mening at ankemotpartene ved hjelp av tilleggstestamentet skulle få kontrollen over "egne" aksjeselskaper. Ankemotpartene har utøvd valgretten slik at denne må anses tapt. Skiftet må da kunne gjennomføres ved utbetaling av legatet i kontanter.
- (21) Under enhver omstendighet er legatet helt eller delvis oppfylt ved ankemotpartenes konkludente atferd. Gjennom saksanlegg og forlik har ankemotpartene i realiteten fått verdier forlods utloddet. Det riktige hadde vært å tilføre mottatte verdier til boet. Når ankemotpartene har mottatt midler på vegne av boet og beholdt disse, må dette forstås slik at disse midler er beholdt i kraft av sumlegatet.
- (22) Gjertrud Pande, Knut Knutsen, Arne Omdahl og Olav Omdahl har nedlagt slik påstand:
- ”1. **Utpeking av aktiva på vegne av John F. Knutsen og Olav F. Knutsen i brev av 28.11.02 med vedlegg tas ikke til følge.**
  2. **John F. Knutsen og Olav F. Knutsen pålegges in solidum å erstatte Knut Knutsen, Gjertrud Pande, Olav Omdahl og Arne Omdahl saksomkostninger for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett, med tillegg av lovens rente, fra forfall til betaling skjer.”**
- (23) *Tore Omdahl* har sluttet seg til anførslene og nedlagt slik påstand:
- ”a) **Utpeking av aktiva på vegne av John F. Knutsen og Olav F. Knutsen i brev av 28.11.2002 med vedlegg tas ikke til følge.**

- b) **John F. Knutsen og Olav F. Knutsen pålegges in solidum å erstatte Tore Omdahls saksomkostninger for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett med tillegg av lovens rente, fra forfall til betaling skjer.”**

- (24) *John F. og Olav F. Knutsen* har i hovedsak anført:
- (25) Lagmannsretten har korrekt kommet til at skiftetaksten er bindende ved verdsetting av de aksjer ankemotpartene har krevd utlagt. Da ankemotpartene trakk begjæringen om overtakst, ble taksten formelt rettskraftig og derved også bindende for partene, jf. skifteloven § 125 tredje ledd tredje punktum jf. skjønnsloven § 2 og tvistemålsloven § 163. Et rettskraftig skjønn har virkning som en dom, jf. skjønnsloven § 41. Skal taksten settes til side, må dette skje ved gjenopptakelse etter tvistemålsloven kapittel 27. Det kreves hjemmel i lov for at en rettskraftig skiftetakst skal falle bort. Eventuelle feil ved skjønnets arealangivelse måtte vært gjort gjeldende i overtakst eller ved gjenopptakelse.
- (26) De ankende parter anførte utvetydig i tilsvarene i september 2002 til kjæremålsak for Gulating lagmannsrett at skiftetaksten var bindende. Ankemotpartene ble oppfordret til å utpeke eiendeler på grunnlag av taksten. Dette er å anse som en innrømmelse under skiftet etter tvistemålsloven § 184 første ledd. Uansett var det korrekt av lagmannsretten å legge vesentlig vekt på uttalelsene. De ankende parter har ikke gitt noen forklaring på sitt endrete syn på skiftetaksten.
- (27) Verdiendring etter avhjemling av taksten og tidsforløpet gir ikke grunnlag for å se bort fra taksten. Uansett bestrides at noen verdiendring av betydning har skjedd etter at taksten forelå. Tilbudet fra Lidl om eventuelt kjøp av Karmsundgaten 60 var ikke bindende og prisantydningen helt generelt angitt til 1350 kroner per m². Ved salg ville areal bli beslaglagt til avkjøring og andre formål, og betydelige utgifter til tilrettelegging ville påløpt. Bobestyrers underretning i 2002 til arvingene viser at en del av eiendommen er solgt for 100 kroner per m². Det er derfor korrekt når lagmannsretten kom til at de utpekte realverdier er rimelig verdistabile.
- (28) Utpekingen i november 2002 er ikke i strid med testamentene og testators vilje. Tilleggstestamentet har vært forstått slik at utpeking kan gjelde alle typer eiendeler, hvilket innebærer et avvik fra bestemmelsene om likedeling i hovedtestamentet. Tilleggstestamentet gjelder også verdier som må verdsettes, ikke bare kontanter. Denne forståelse er rettskraftig avgjort av lagmannsretten. Noen ny runde med fortolkning av testamentene er det ikke grunnlag for.
- (29) Utpekingen er ikke i strid med de påberopte alminnelige prinsipper om lojalitet. Utpekingsretten har testator bestemt i tilleggstestamentet. Ankemotpartene har opptrådt konsekvent fra boet ble tatt under offentlig skifte, og krevd eiendeler utlagt i stedet for penger. De har lojalt innrettet seg etter rettsavgjørelsene. Dette har også lagmannsretten lagt til grunn.
- (30) Utpekingen er heller ikke spekulativ. Det følger av bestemmelsene i tilleggstestamentet at ankemotpartene har rett til å kreve de utpekte aksjer i familieselskapene utlevert. De har fra 1993 vært av den oppfatning at aksjer kunne utpekes med grunnlag i tilleggstestamentet, og fått medhold i domstolene. Utpekingen i november 2002 gjelder i det vesentlige samme aksjer som utpekingen i april 1996, men antallet er redusert.

- (31) Den tidligere sak mellom ankemotpartene og fetterne om tilbakeføring av verdier til boet er uten betydning. Forliket medførte at en firedel av samlet forlikssum ble utbetalt til ankemotpartene. Saken ble ført for retten av ankemotpartene i kraft av deres stilling som loddeiere, ikke som legatarer.
- (32) Subsidiært kreves utlevering og ny takst for å fastlegge verdien.
- (33) John F. Knutsen og Olav F. Knutsen har nedlagt slik påstand:
- ”1. **Lagmannsrettens dom stadfestes.**
2. **Tore Omdahl, Arne Omdahl, Olav Omdahl, Gjertrud Pande og Knut Knutsen betaler i fellesskap John F. Knutsen og Olav F. Knutsens saksomkostninger for Høyesterett, med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen til betaling skjer.”**
- (34) *Jeg er kommet til at lagmannsrettens dom må stadfestes.*
- (35) Jeg behandler først spørsmålet om rettskraftsvirkninger av en skiftetakst etter skifteloven § 125, som er det spørsmålet som har betydning utover den foreliggende sak. Deretter behandler jeg de ankende parters andre anførsler: De gjør gjeldende at utpekingen av aksjer i familieselskapene ikke er i samsvar med testators vilje, at ankemotpartene har opptrådt illojalt, og at ankemotpartene ved konkludent atferd har fått utlagt verdier for inntil 3 millioner kroner gjennom et forlik i sak om tilbakeføring av verdier til boet.
- (36) *Skiftetaksten*
- (37) Ordningen før skifteloven var at takster under skifte ble gjennomført ved alminnelige skjønn etter skjønnsloven. Rettskraftige avgjørelser under en skjønnsforretning hadde og har samme virkning som en dom, jf. skjønnsloven § 2 og § 40. Ved lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse ble skjønnsloven § 41 endret slik at dette nå følger direkte av loven.
- (38) Særskilte regler om skiftetakster kom inn i skifteloven § 125 under behandlingen i Odelstinget i 1930. Begrunnelsen var at skjønnslovens regler til dels ikke passet for takster under skifte. Spesielt bemerket departementet at det var uhensiktsmessig at en fagdommer skulle delta i slike skjønn. Jeg viser til Innst. O. VII for 1930 side 15 første spalte. Første ledd ble slik:
- ”Når under offentlig eller privat skifte nogen av boets eiendeler skal utlegges til en loddeier, blir den fornødne takst å holde som skiftetakst.”
- (39) I femte ledd ble bestemt at de alminnelige bestemmelser om skjønn fikk tilsvarende anvendelse på skiftetakster så langt de passet.
- (40) Skifteloven § 125 har vært endret flere ganger. Ved lov 17. desember 1982 nr. 88 om endring av skjønnsloven i forbindelse med gjeninnføring av overskjønn ble § 125 annet til fjerde ledd endret og omredigert. Skjønnslovens bestemmelser om rettslig skjønn ble gitt tilsvarende anvendelse for skiftetakster, jf. Innst. O. nr. 9 for 1982–83 side 10.

- (41) I forbindelse med vedtakelse av ekteskapsloven 4. juli 1991 nr. 47 ble skifteloven § 125 første ledd endret. Bestemmelsen lyder nå:
- ”Er det ved skifte av dødsbo eller oppgjør etter ekteskapsloven uenighet om verdien av en eiendel, skjer verdsettelsen ved skiftetakst hvis ikke noe annet er avtalt. Taksten skal svare til eiendelenes omsetningsverdi når ikke annet er særskilt bestemt.”**
- (42) Bestemmelsen kom inn etter forslag fra Ekteskapslovutvalget. I NOU 1987: 30 Innstilling til ny ekteskapslov del II er endringen begrunnet slik på side 163:
- ”I gjeldende lov er bestemmelsen om skiftetakst knyttet til tilfelle der noen av boets eiendeler skal utlegges til en loddeier, og det i denne forbindelse er nødvendig å avholde takst. Etter utvalgets oppfatning er denne formulering uheldig. Blant annet bør reglene om skiftetakst også kunne anvendes ved uenighet om verdien av eiendeler som er den ene ektefelles særøie, men der fastsettelse av verdien er nødvendig av hensyn til beregningen av hvor store verdier ektefellen kan utta av de midler som er gjenstand for deling til dekning av sin gjeld, jfr. utkastet § 12-2 annet ledd. Skiftetakst vil også kunne være aktuelt for å fastsette verdien av bolig eller innbo som en ektefelle gis rett til å utta i medhold av utkastets § 14-3 på tross av at eiendelene tilhører den annen ektefelles særøie. Endringen vil videre medføre at regelen vil dekke tilfelle der ektefellene er enige om hvem av dem som skal overta en eiendel, men hvor det oppstår uenighet om verdien av den. Ordlyden i gjeldende § 125 første ledd dekker ikke slike tilfelle.”**
- (43) Departementet fremmet forslaget, men kommenterte ikke dette i merknadene vedrørende endringer i skifteloven, jf. Ot.prp. nr. 28 for 1990–1991 side 164 jf. sidene 144–146.
- (44) Før lovendringen i 1991 kunne skiftetakst etter § 125 bare kreves når det var bestemt at noen av boets eiendeler skulle utlegges til en loddeier eller legatar. Etter lovendringen kan skiftetakst kreves når det er uenighet om verdien av en eiendel hvis ikke noe annet er avtalt. Skiftetakst skal etter forarbeidene også kunne anvendes når fastsettelse av verdien av eiendeler er nødvendig av hensyn til beregning av boslodd, eller når det er spørsmål om utlegging av boets eiendeler, jf. NOU 1987: 30 side 163, som er gjengitt tidligere. Det er en konsekvens av endringen i 1991 at en loddeier eller legatar kan vente med å bestemme seg til taksten er rettskraftig.
- (45) Skiftetakster etter skifteloven § 125 har samme virkning som en dom, jf. tredje ledd tredje punktum jf. skjønnsloven § 41. Dette var også situasjonen før, jf. Rt. 1948 side 428 på side 435 og Rt. 1969 side 1400. Ny takst kan ikke kreves med mindre vilkårene for gjenopptakelse etter tvistemålsloven kapittel 27 foreligger, jf. skjønnsloven § 40 og Rt. 1948 på side 435.
- (46) De ankende parter bestrider ikke at skiftetaksten var formelt rettskraftig da den ble avhjemlet i 1999. Det gjøres imidlertid blant annet med støtte i Rt. 1982 side 906 gjeldende at tidsforløpet og verdiendring etter avhjemlingen medfører at taksten ikke lenger kan legges til grunn. Verdien av de utpekte aksjer, og spesielt eiendommen Karmsundgaten 60, anføres å ha steget vesentlig fra skiftetaksten ble holdt i 1999 til utpeking fant sted i november 2002.
- (47) I Rt. 1982 side 906 opphevdte kjæremålsutvalget på grunn av uklar begrunnelse lagmannsrettens kjennelse, hvor et krav om ny takst i 1981 ikke var tatt til følge. Saken gjaldt en takst fra 1976 som fastsatte verdien av en fast eiendom. Skifteretten bestemte i 1978 at eiendommen skulle tilfalle den ene av ektefellene. Det framgår ikke av kjennelsen om det i 1976 var avklart at eiendommen skulle utlegges til en av ektefellene, noe som før

lovendringen i 1991 var et vilkår for å holde skiftetakst etter § 125. Dersom spørsmålet om utlegging ikke var avklart, ville taksten fra 1976 bare være et veiledende og praktisk hjelpemiddel til bruk under behandling av boet, jf. Rt. 1981 side 513 på side 517. I den sist nevnte avgjørelse var partene enige om at det skulle holdes ny takst. Jeg tilføyer at loddeiere eller skifterettene fram til lovendringen i 1991 relativt ofte innhentet veiledende takster før fast eiendom eller løsøre ble besluttet utlagt.

- (48) Det er også anført at ny skiftetakst må holdes for å unngå at ankemotpartene utnytter verdiendringene etter skiftetaksten av 1999 til fordel for seg. Som nevnt må § 125 første ledd etter endringen i 1991 forstås slik at en loddeier eller legatar kan vente med å bestemme seg til skiftetaksten er rettskraftig. Tidsforløpet skyldes i vårt tilfelle at skiftetaksten først ble brakt inn for overtakst, og at ankemotpartene deretter reiste skiftetvist om tidspunktet for verdsettingen. Den siste sak ble avsluttet ved Gulating lagmannsretts kjennelse 8. november 2002 etter at begjæringen om overtakst var trukket. Etter min mening er det åpenbart at skiftetakstens rettskraftvirkninger ikke var falt bort på grunn av tidsforløpet som skyldtes begjæringen om overtakst og en verserende skiftetvist, da utpekingen fant sted 28. november 2002.
- (49) De ankende parter har også vist til at skiftetaksten er basert på at eiendommen Karmsundgaten 60 har et tomteareal på samlet 8 874 m². Dette er feil, da eiendommen består av to bruksnummer på til sammen ca. 12 800 m². Jeg bemerker at denne eventuelle feil ikke medfører at rettskraftsvirkningene faller bort. Dersom de ankende parter mente feilen hadde betydning, skulle de krevd overtakst eller begjært gjenopptakelse hvis vilkårene for dette var oppfylt. Jeg tilføyer at skifteretten var klar over at arealet var på ca. 13 000 m² brutto. Retten fant imidlertid at en del areal ville gå med til arrondering av en bensinstasjon og til en rundkjøring. Lagmannsretten la til grunn at skifteretten ved verdsettingen mest sannsynlig hadde tatt utgangspunkt i eiendommens framtidige muligheter og ikke satt en pris per m² og multiplisert denne med antatt nyttbart areal.
- (50) Jeg konkluderer etter dette med at skiftetaksten fra 1999 fortsatt er bindende og skal legges til grunn ved beregningen av verdien av de utpekte aksjer. Jeg tilføyer at de ankende parter etter at de var blitt kjent med forespørselen fra Lidl med prisantydning for eiendommen Karmsundgaten 60 som lå langt over taksten, i tilsvarende til kjæremålsak for Gulating lagmannsrett i september 2002 klart og entydig ga uttrykk for at taksten fortsatt var bindende. Selv om uttalelsene kom i forbindelse med et kjæremål, har de betydelig bevisverdi ved bedømmelsen av anførselene om lojalitet og adgangen til spekulasjon.
- (51) Ut fra mitt syn på skiftetaksten er det ikke nødvendig å gå inn på anførselene om verdiendringer. Disse spørsmål er særlig aktuelle etter at loven har gitt adgang til å holde skiftetakst før det er avklart hvem som skal ha ulike eiendeler. Saken gir heller ikke grunn til å gå inn på om det kan tenkes tilfeller der det har gått svært lang tid mellom takst og avgjørelse av hvem som skal ha eiendelene, og betydelige verdiendringer har funnet sted, med den følge at det må holdes ny takst. En slik adgang bør imidlertid fortrinnsvis reguleres ved lov, jf. NOU 2001: 32 Rett på sak side 394 og Ot.prp. nr. 51 for 2004–2005 side 263 om de mer generelle spørsmål.
- (52) *Testamentene*
- (53) De ankende parter anfører at utpekingen 28. november 2002 er i strid med testators vilje slik denne framgår av bestemmelsene i hovedtestamentet fra 1980. Utpekingen av store

aksjeposter i såkalte "egne" aksjeselskaper medfører en skjevdeling mellom barna og deres etterkommere, og ankemotpartene vil i fellesskap kunne utøve kontroll over "egne" aksjeselskaper. Ankemotpartene anfører at tidligere avgjørelse av lagmannsretten klart fastslår at utpeking må kunne foretas også i "egne" aksjeselskaper til fortrengsel for andre arvinger.

- (54) Testamentet fra juli 1980 fastslår i II punkt 1 at arven skal "tilfalle mine barn til like deling". I II punkt 2 første del heter det:

"Så langt aksjeantallet kan deles i like deler skal hvert av mine barn ha fortrinnsrett til å overta samme antall aksjer i hvert av mine "egne" aksjeselskaper, som for tiden er:"

- (55) I fortsettelsen følger en oppstilling av 16 aksjeselskaper og herunder Disconto, Valuta og Karmsundgaten 60, som alle er med i utpekingen 28. november 2002. O.A. Knutsen AS ble opprettet etter at testamentet forelå, men de ankende parter mener at dette selskap også hører til gruppen "egne" aksjeselskaper.

- (56) Tillegget 14. juli 1982 lyder:

"Undertegnede O. A. Knutsen, f. 11/2-1899 bestemmer herved at av de midler jeg måtte etterlate meg skal min sønn Olav Knutsen forlods ha utbetalt verdier for kr. 3.000.000, – kronertremillioner – .

Den resterende formue blir å fordele på samtlige fire barn overensstemmende med de testamentariske bestemmelser som jeg tidligere har tatt om de midler jeg måtte etterlate meg.

Bestemmelsen om at Olav Knutsen spesielt skal tilgodesees er tatt på bakgrunn av mine øvrige tre barns formuesstilling."

- (57) Det viste seg nokså umiddelbart etter at offentlig skifte tok til i mai 1993, at partene var svært uenige om rekkevidden av tillegget til testamentet og herunder om ankemotpartene kunne kreve eiendeler utlagt eller bare hadde krav på 3 millioner kroner forlods i kontanter. Denne tvist ble avgjort ved Gulating lagmannsretts dom 30. juni 1995. Ifølge lagmannsretten måtte tilleggstestamentet forstås slik at ankemotpartene forlods skal motta den angitte verdi målt etter markedsverdien på de aktiva som uttas. Ankemotpartene har selv rett til å avgjøre om beløpet skal utbetales kontant eller ved utlegging av eiendeler etter deres valg. I premissene til Gulating lagmannsretts kjennelse og dom 23. oktober 1997 uttales at rangordningen i utgangspunktet må være slik at legatet i testamenttillegget første avsnitt må gjennomføres før utlegging etter fortrinnsretten i testamentet fra 1980 II punkt 2 kan være aktuelt, slik at retten til å overta eiendeler gjelder alle aktiver i boet medregnet aksjer i "egne" aksjeselskaper. Jeg er enig i denne forståelse av lagmannsrettens dom fra 1995 og legger den til grunn. Det er da hevet over tvil at ankemotpartene har rett til å kreve aksjer i såkalte "egne" selskaper utlagt til seg.

- (58) De ankende parter har også gjort gjeldende at ankemotpartene ved å kreve utlagt aksjer i "egne" aksjeselskaper handlet illojalt i forhold til testamentet fra 1980 II punktene 1 og 2 og testators vilje. Ved dette har de skaffet seg kontroll over selskaper hvor de gjennom vedtektsbestemt rett til forkjøp ved senere overdragelse kan få hånd om aksjer til ligningsverdi. I tillegg kommer at ankemotpartene etter at verdistigning forelå, har kunnet spekulere ved å kreve utlagt aksjer i selskaper med vesentlig større verdi enn fastsatt i skiftetaksten. Jeg bemerker at når ankemotpartene holder seg innenfor de rammer

testamentene setter, har jeg vanskelig for å se at de opptrer illojalt ved å gjøre gjeldende sine rettigheter. Også her er det av betydning at de ankende parter i september 2002 var av den oppfatning at taksten var bindende. Etter min mening er det åpenbart at ankemotpartene ikke har opptrådt illojalt.

- (59) *Forhåndsutlodning*
- (60) De ankende parter har endelig gjort gjeldende at ankemotpartene allerede har fått tilført verdier under tilleggstestamentet ved såkalt konkludent atferd. Dette skal angivelig ha skjedd i forbindelse med et forlik i en sak som ankemotpartene reiste mot to fettere som hadde fått overført til seg en fast eiendom tilhørende avdøde. Eiendommen ble senere solgt. Gjennom forliket fikk ankemotpartene tilført sin andel av vederlaget. Selve beløpet er ikke dokumentert for Høyesterett.
- (61) Saken om tilbakeføring av midler til boet ble reist av ankemotpartene i kraft av deres stilling som loddeiere i boet. De ankende parter ønsket ikke at de selv eller boet skulle være med i saken. Det forlik som ble inngått med fetterne, og de verdier som ankemotpartene mottok, gjelder deres rettigheter og posisjon som loddeiere i boet. Jeg finner det klart at rettigheter etter tilleggstestamentet ikke ble utøvd ved dette.
- (62) Anken har ikke ført fram. De ankende parter må betale saksomkostninger etter tvistemålsloven § 180 første ledd. Beløpet settes til 155 000 kroner med tillegg av merverdiavgift i samsvar med omkostningsoppgaven.
- (63) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom stadfestes.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler Arne Omdahl, Olav Omdahl, Gjertrud Pande, Knut Knutsen og Tore Omdahl en for alle og alle for en til John F. Knutsen og Olav F. Knutsen i fellesskap 193 750 – etthundreogtittretusensjuhundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen til betaling skjer.

- (64) Dommar **Utgård:** Eg er i det hovudsaklege og i resultatet einig med førstvoterande.
- (65) Dommer **Øie:** Likeså.
- (66) Dommer **Stabel:** Likeså.
- (67) Dommer **Coward:** Likeså.

(68) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Lagmannsrettens dom stadfestes.
2. I saksomkostninger for Høyesterett betaler Arne Omdahl, Olav Omdahl, Gjertrud Pande, Knut Knutsen og Tore Omdahl en for alle og alle for en til John F. Knutsen og Olav F. Knutsen i fellesskap 193 750 –
etthundreogtittitretusensjuhundreogfemti – kroner innen 2 – to – uker fra
forkynnelsen av denne dom med tillegg av den alminnelige forsinkelsesrente etter
forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd første punktum fra utløpet av
oppfyllelsesfristen til betaling skjer.

Riktig utskrift bekreftes: